

LBRIS

We know
books

Andrei Alexa

Căderea lui Lucifer

Galaxia Gutenberg
2024

Cuprins

Prefață.....	7
Cuvânt Înainte.....	9
I. CĂDEREA LUI LUCIFER.....	11
I.1. Crearea lumii nevăzute.....	12
I.1.1. Îngerii în creația lui Dumnezeu.....	15
I.1.2. Ierarhia cerească.....	20
I.1.3. Numele îngerilor în Sfânta Scriptură.....	28
I.2. Principalele concepții despre căderea îngerească.....	30
I.2.1. Căderea îngerilor în gândirea augustiniană.....	31
I.2.2. Căderea îngerilor în concepția Sfântului Anselm.....	36
I.2.3. Toma de Aquino: cunoașterea naturală și cunoașterea supranaturală.....	43
I.3. Posibilitatea pocăinței îngerilor.....	48
I.3.1. Păcatul îngeresc în viziunea Bisericii.....	49
I.3.2. Sfântul Toma de Aquino și înverșunarea demonilor față de păcat.....	52
II. EVOLUȚIA DEMONOLOGIEI.....	58
II.1. De la o demonologie arhaică la Origen.....	59
II.1.1. Rădăcinile evreiești ale demonologiei creștine.....	61
II.1.2. Demonologia din perioada Părinților Apostolici.....	69
II.1.3. Demonologia păgână.....	79
II.2. Demonologia de la Origen la Hrisostom.....	84

II.2.1 Demonologia evreiască.....	86
II.2.2 Demonologia păgână.....	91
II.2.3. Teologia demonilor în creștinism.....	96
II.3. Analiza naturii și influenței demonilor asupra oamenilor în opera Sfântului Ioan Gură de Aur.....	107
II.3.1. Studiul teodiceei lui Ioan Gură de Aur.....	108
II.3.2. Geneza și esența demonilor.....	112
II.3.3. Activitatea și limitele demonilor.....	118
III. ACȚIUNEA ORDINARĂ ȘI EXTRAORDINARĂ A DIAVOLULUI.....	126
III.1. Acțiunea diavolului în viața omului.....	127
III.1.1 Acțiunea ordinară a diavolului.....	128
III.1.2 Acțiunea extraordinară a diavolului.....	131
III.1.3 Tulburările psihice și posesia demonică.....	148
III.2. Figura exorcistului în istoria Bisericii.....	152
III.2.1. Exorcism și exorcist în Sfânta Scriptură.....	153
III.2.2. Exorcistul, o treaptă a clerului minor.....	159
III.2.3. Exorcistul, slujitor al Bisericii.....	162
III.3 Ritualul exorcizării în Biserica Catolică.....	167
III.3.1 Ritualul de exorcizare în Biserica Română Unita, Greco-Catolică.....	169
III.3.2 Ritualul de exorcizare în Biserica Romano-Catolică.....	177
III.3.3 Vechiul ritual de exorcizare în Biserica latină.....	185
Bibliografie.....	189
Anexe.....	199

bile. Pentru a realiza aceasta, este necesar să ne întoarcem în istorie și să cercetăm modul în care diavolul a acționat de-a lungul timpului, inclusiv înainte de apariția omului pe pământ.

Am decis să public această carte ca urmare a constatării unei lipse de percepții unitare în ceea ce privește studiul demonologiei și practica slujbelor de exorcizare în cadrul Bisericii Române Unite și a Bisericii Ortodoxe Române. Există multe voci care echivalează aceste practici și însuși existența diavolului cu Evul Mediului, ceea ce conduce la o neglijare a acestor aspecte foarte importante ale Bisericii. În timp ce existența diavolului este adesea ridiculizată în mediul urban și în rândul oamenilor intelectuali, comunitățile rurale adoptă diferite superstiții, care variază de la fărmece și descântece și până la posesie, infestare, obsesie sau vexare, chiar metamorfozare.

Andrei Alexa

I. CĂDEREA LUI LUCIFER

De-a lungul istoriei mântuirii, Sfânta Scriptură ne revelează acea parte inaccesibilă ochiului uman, locuită de către ființele îngerești, îngeri și demoni deopotrivă. Teologia, răspunzând diferitelor necesități cu care comunitatea creștină s-a confruntat, dar și pentru înțelegerea profundă a mesajului biblic, a dezvoltat două ramuri de studiu dedicate ființelor îngerești: *angelologia* și *demonologia*. Angelologia se ocupă cu studiul acelor ființe îngerești care slujesc planului divin și oferă Bisericii lui Hristos un permanent ajutor misterios și puternic, creștinii aducând diferite cinstiri sfinților îngeri (canonul Îngerului Păzitor, acatistul Sfinților Îngeri, biserici cu hramul Sfinților Îngeri). Pe de altă parte, demonologia se ocupă cu studiul ființelor îngerești decăzute din starea de comuniune cu propriul Creator și care încearcă să-l asocieze pe om la revolta lor împotriva lui Dumnezeu.¹

În Sfânta Scriptură și în scrierile Sfinților Părinți, diavolul și demonii sunt indicați cu diverse nume, dintre care unele denumiri definesc însuși modul în care aceștia acționează asupra omului și a materiei. Diavolul, cunoscut în mediul creștin și iudaic sub numele de Satan, este adesea asociat ca fiind balaur și șarpele străvechi, un uci-gaș încă de la început (In 8, 44), pentru că a condus omul la păcat și prin păcat la moarte, pentru că plata păcatului este moartea (Rom 6, 23). Satan este cel care înșeală întreaga lume și luptă împotriva celor care pun în practică

¹ Cf. *Catehismul Bisericii Catolice*, nr. 332, 391, 414, 2851.

poruncile lui Dumnezeu și care posedă mărturia Fiului (Ap 12, 9-17). Deoarece încearcă să-l ducă pe om în cursele sale și îl împinge la neascultare, este numit Ispitatorul și Cel Rău (Mt 4, 3 & 26, 36-44), tatăl minciunii (In 8, 44), cel care acționează cu multă viclenie și înșelăciune (Gen 3, 4-13) și se preface în înger de lumină (2Cor 11, 14).

Mântuitorul Isus Hristos ne cere să ne lepădăm de această lume, pentru a-l putea urma, adică de acea lume în care domnește haosul, acea lume care este stăpânită de diavol (In 12, 31 & 14, 30), adică de acea lume care se află toate întru Cel Rău (1In 5, 19) și care nu a cunoscut lumina adevărată (In 1, 9-10). Puterea acestei lumi este însuși puterea întunericului (Lc 22, 53), pentru faptul că urăște lumina, care este Hristos și îi atrage pe oameni la întuneric, dar întunericul nu poate cuprinde și subordona lumina.

Diavolul alături de îngerii care și-au renegat împreună cu acesta scopul și statutul au fost osândiți (2Pt 2, 4) și formează armata duhurilor răutății (Ef 6, 12). Deși au fost creați ca ființe spirituale, aceștia au păcătuit și sunt numiți îngeri ai Satanei (Mt 25, 41 & 2Cor 12, 7 & Ap 12, 7-9).

I.1. Crearea lumii nevăzute

În mediul științific sunt prezente diverse concepții despre modul în care universul a luat naștere. Cu toate că părerile sunt cât se poate de împărțite și nu există o concluzie acceptată unanim, preocuparea pentru modul în care totul a luat ființă reprezintă un punct central pentru oamenii de știință și chiar există câteva puncte comune,

care sugerează că universul prezintă o anumită raționalitate și armonie, dar și un sens și un scop. Pe scurt, nimic nu este întâmplător, nu este rezultatul unui haos absurd. În prezent sunt răspândite și diferite teorii pseudoștiințifice, care nu sunt rezultatul unui studiu adecvat și adevărat, fiind contrazise pe scară largă de mediul științific. Acestea vorbesc despre faptul că universul este rezultatul unei întâmplări absurde, inexplicabile, ”cu puțin noroc” am luat și noi viață într-o parte ne semnificativă dintr-un univers infinit.

Dacă acceptăm punctele comune susținute de către mediul științific, atunci putem să afirmăm că oamenii, alături de întreaga faună și vegetație, care se află într-un fragment care pare neînsemnat în acest *cosmos*, sunt opera unui Creator, pe care îl numim Dumnezeu. În scrierile Sfinților Părinți se evidențiază adesea bunătatea nemărginită a lui Dumnezeu, care a proiectat și a creat întregul univers din iubire, El Însuși fiind iubirea infinită, având dorința de a face și celelalte ființe părtașe de această „iubire intertrinitară”².

Sfânta Scriptură conține diferite relatări, pentru că avem diverse tradiții de scriere, care vorbesc într-o oarecare măsură despre originea universului, dar nu se vorbește niciodată despre modul în care universul a luat ființă, așa cum putem să înțelegem dintr-o documentare științifică. Sfânta Scriptură nu se dorește a deveni un manual științific, de astronomie sau o culegere de cercetări

² STĂNILOAE Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003, p. 352.

științifice, cu toate că sunt anumite persoane care încearcă să-și justifice teoriile științifice sau pseudoștiințifice strict pe baza Sfintei Scripturi. Avem pasaje care vorbesc despre originea universului și care doresc să ne prezinte mai degrabă Creatorul acestei lumi.

Prima carte a Vechiului Testament, Geneza, abordează acele evenimente care au avut loc la începutul lumii și dorește să-l facă cunoscut pe Dumnezeu Adevărat, care a ființat totul din nimic. Aceste relatări nu sunt de o valoare istorică sau științifică, pentru că nu își propun asta, ci doresc să-l evidentieze pe unicul Dumnezeu într-o lume politeistă. Acest Dumnezeu unic a creat Soarele, care era considerat principala zeitate în majoritatea culturilor. Dumnezeu a creat stelele, pământul și tot ce ne înconjoară, desăvârșind creația cu omul, care a fost adus în existență pentru a se afla într-o permanentă „comuniune cu creatorul”³.

În relatarea din cartea Genezei nu se vorbește doar despre lumea noastră materială, pe care putem să o vedem cu ochiul liber, care este palpabilă, ci și despre o lume pe care nu putem să o vedem. Sfinții Părinți ne explică că așa cum prin pământ înțelegem lumea noastră văzută, asemenea prin cer putem să înțelegem lumea nevăzută. Dacă Geneza este destul de specifică în privința apariției omului, faunei și vegetației, în ceea ce privește ființele care populează lumea nevăzută nu avem o informație precisă cu privire la momentul și modul în care au fost create. Datorită faptului că în primul verset ne este spus că la început Dumnezeu a creat cerul și pământul

³ USCA Ioan Sorin, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți. Facerea*, ed. Christiana, București, 2015, p. 1.

(Gen 1, 1), putem să considerăm că ființele îngerești au fost create chiar din prima zi a creației.

Sfântul Atanasie cel Mare, într-o celebră scriere în care trata despre îngeri, îi caracteriza ca fiind acele ființe care locuiesc cerul, care deși sunt imateriale, sunt capabile să intoneze imnuri spre mărirea lui Dumnezeu.⁴ Astăzi, la ceea ce a fost enunțat de către acesta, putem să adăugăm că îngerii sunt spirite care au un intelect pur, sunt spirite inteligente și nemuritoare, datorită harului lui Dumnezeu, fiind spirite care își exercită corect și drept libertatea care le-a fost încredințată de Creator.

I.1.1. Îngerii în creația lui Dumnezeu

În anul 325 d. Hr., a avut loc Primul Conciliu Ecumenic, cunoscut și sub denumirea de Primul Conciliu de la Niceea. Convocarea acestuia reprezintă un eveniment semnificativ din istoria creștinismului, fiind prima adunare publică a Bisericii de după libertatea religioasă oferită de Constantin cel Mare. Cauza principală pentru care împăratul Constantin a convocat acest conciliu a fost rezolvarea unor dispute teologice cruciale și stabilirea unor norme doctrinare fundamentale pentru Biserica creștină, care tocmai ce a ieșit din catacombe. În momentul în care conciliul a fost convocat, Biserica era divizată doctrinar și existau multe dispute teologice legate de arianism, o învățătură care s-a dovedit eretică și era susținută de Arie și de foarte mulți discipoli. Această învățătură nega divinitatea absolută a Mântuitorului.

⁴ Părintele RODION, *Oameni și demoni*, ed. Egumenița, Galați, 2010, p. 23.

Conflictul despre natura lui Isus Hristos a creat o reală instabilitate în Biserica primară, astfel că împăratul Constantin a dorit să restabilească unitatea Bisericii și să pună capăt tuturor disputelor legate de doctrina lui Arie. În urma acestui Conciliu, doctrina lui Arie a fost condamnată oficial de către Sfinții Părinți care au participat la acest Conciliu Ecumenic, dar a fost adoptată și o declarație de credință, care este cunoscută sub denumirea de „Crezul de la Niceea” sau „Simbolul credinței”, în care se afirmă clar divinitatea lui Isus Hristos, care este de o ființă cu Tatăl și nu o simplă creatură. Crezul de la Niceea a devenit un fundament doctrinar pentru creștinism și a stabilit bazele pentru dezvoltarea ulterioară a învățăturilor creștine.

Simbolul credinței, așa cum a fost acesta formulat de către Sfinții Părinți, începe prin a mărturisi că Dumnezeu este creatorul tuturor, a „văzutelelor tuturor” și a „nevăzutelelor”.⁵ Denumirea comună folosită pentru a desemna locuitorii lumii nevăzute este aceea de „înger” și provine, din punct de vedere etimologic, din cuvântul *angelus*. La rândul său, cuvântul latinesc a fost preluat din grecescul *angelos*. În cele din urmă, tradus în limba română, îngerul înseamnă vestitor, trimis sau mesager. Acest nume ne vorbește despre locul pe care aceste ființe îl au în Creație, slujindu-l pe Creator și vestind voia Lui și fiind acele „organe ale providenței divine”⁶.

⁵ *Carte de rugăciuni*, cu aprobarea și binecuvântarea Prea Sfinției Sale Dr. Virgil Bercea, Ierarhul Eparhiei Greco-Catolice de Oradea, Oradea, 2019, pp. 16-17.

⁶ GHETU Iulian, *Sfinții îngeri*, ed. Mila Creștină, Fălticeni, 2011, p. 21.

Sfânta Scriptură ne prezintă diferite momente din istoria mântuirii în care îngerii sunt trimiși să vestească mesajul lui Dumnezeu. Sfântul Apostol Pavel, într-o epistolă către poporul evreu, oferă una dintre cele mai valoroase definiții enunțate vreodată cu privire la rolul acestor ființe nevăzute în *cosmos*, spunând că aceștia sunt mențiți să-l slujească pe Dumnezeu și pe aceia care urmează să moștească mântuirea, adică pe oameni (Ev 1, 14). Oamenii sunt opera cea mai importantă a lui Dumnezeu. Este necesar ca îngerii să fie creați înainte ca cei pe care-i vor servi să primească ființă. Dumnezeu își dorește ca prin îngeri oamenii să ajungă să-L cunoască, îngerii nefiind creați doar pentru a exista.⁷

Lumea nevăzută nu cuprinde doar ființe spirituale care își slujesc Creatorul. Așa cum reiese din cartea Genezei, din această lume fac parte atât heruvimii, cei din înaltul cerului (Gen 3, 24), cât și șarpele, care a reușit să conducă omul la comiterea primului păcat (Gen 3, 1).

Într-o altă scriere din Vechiul Testament, cartea lui Iov, făcându-se referire la originea universului, se vorbește despre momentul în care stelele au fost create, adică în ziua a patra a creației. În acest moment al creației, fiii lui Dumnezeu, referindu-se la cei din lumea nevăzută, au scos strigăte de bucurie (Iov 38, 7). Conform acestui pasaj, ființele îngerești sunt singurele creaturi care au fost prezente atunci când lumea a fost concepută. Datorită acestui motiv, putem să

⁷ *Minuni ale Sfinților Îngeri*, trad. Ion Andrei Țârlescu, ed. Buna Vestire, Bacău, 2002, p. 13.

afirmăm că ființele cerești nu vor fi martore doar la evenimentele Parusiei, ci sunt și martore ale începutului.⁸

Sfânta Scriptură nu oferă informații despre modul în care ființele cerești au fost concepute, însă este un subiect dezbătut de Sfinții Părinți, care susțin că îngerii au fost creați după chipul și asemănarea Creatorului.⁹ Ființele îngerești se aseamănă cu Dumnezeu printr-o voință bună neschimbată, iar aceasta este o „calitate permanentă”¹⁰. Datorită faptului că îngerii posedă un intelect pur, în cel mai mare sens al cuvântului, aceștia sunt spirite pe deplin pure, superioare din acest punct de vedere oamenilor. În iconografie, ființele îngerești sunt reprezentate ca fiind în trup. În realitate, aceste ființe nu au un corp și nici afecte care rezultă din acesta. Sfinții Părinți au remarcat că datorită faptului că nu au afecte, aceștia sunt oarecum superiori față de cei pe care-i slujesc, nefiind înclinați spre slăbiciunile oamenilor. Cu toate acestea, diferența care înclină balanța în favoarea oamenilor este că omul are calitatea de a stăpâni lumea, fiind mult mai asemănător cu Dumnezeu prin aceasta.¹¹

Ființele îngerești își preamăresc în permanență Creatorul, dar nu pentru că Dumnezeu ar avea nevoie de o laudă continuă din partea lor, ci pentru că este necesar să servească „voinței lui Dumnezeu”¹². Îngerii prezintă

un grad maxim de disponibilitate, promptitudine și agilitate în fața voinței divine și își exercită „providența regională încredințată”¹³. Sfântul Pavel, în Epistola către Timotei, vorbește despre acel loc în care Dumnezeu locuiește și spune că acesta se află în lumina neapropiată (1 Tim 6, 16). Având în vedere acest verset, Sfântul Isaac Sirul s-a întrebat unde ar putea fi acest locaș „care orbește ochii serafimilor”¹⁴.

Una dintre cele mai importante diferențe dintre îngeri și oameni este că primii îl văd în mod direct pe Creatorul lor, cu toate acestea nu-l văd exact așa cum este El. În Sfânta Scriptură, ucenicii nu l-au văzut pe Isus întocmai așa cum este El, chiar dacă trăiau alături de Învățătorul lor. Ființele îngerești, asemenea oamenilor, pot să vadă doar cât pot cuprinde. Ființa Creatorului este ascunsă până și acestor creaturi. Cele mai înalte cete primesc în mod direct iluminările lui Dumnezeu, în timp ce cetele inferioare primesc această iluminare prin intermediul cetelelor înalte. Aceasta se datorează faptului că nu toți îngerii au aceeași cunoștință. Îngerii din cetele inferioare nu se pot umple de Dumnezeu, așa cum o fac cei din cetele superioare.¹⁵

⁸ PLEȘU Andrei, *Despre îngeri*, ed. Humanitas, București, 2003, p. 162.

⁹ FLOREA Petroniu, *Opera exegetică a Sfântului Maxim Mărturisitorul*, ed. Academios, Târgu-Mureș, 1998, p. 44.

¹⁰ *Ibidem*, p. 47.

¹¹ STĂNILOAIIE Dumitru, *op. cit.*, p. 462

¹² GHETU Iulian, *op. cit.*, p. 20.

¹³ TĂTARU-CAZABAN Bogdan, *Corpul îngerilor: fragmente dintr-o istorie a ierarhiilor cerești*, ed. Humanitas, București, 2017, p. 205.

¹⁴ *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, volumul X, traducere, introducere și note de Dumitru STĂNILOAE, ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, p. 405.

¹⁵ FLOREA Petroniu, *op. cit.*, p. 192.

1.1.2. Ierarhia cerească

Încă de la apariția primelor comunități umane, istoria ne dezvăluie că oamenii au manifestat o tendință naturală de a se organiza în grupuri. Primul astfel de grup a fost familia, aceasta constituind temelia societății în evoluția ulterioară. Pe măsură ce societatea a evoluat, au apărut și grupuri specializate, cum ar fi cele de vânătoare și cele de pescuit, care aveau ca scop procurarea hrănilor. La fel de firesc a fost ca aceste grupuri să fie organizate printr-o ierarhie, pentru a se asigura o eficiență sporită. Chiar mai mult, această înclinație naturală s-a observat și în rândul animalelor. Astfel, este cât se poate de normal să ne gândim la existența unei ierarhii cerești care este perfectă, având în vedere că este rânduită de către Dumnezeu, care este perfecțiunea.

Revelația dumnezeiască din paginile Sfintei Scripturi nu vorbește despre numărul îngerilor creați, însă sugerează că sunt atât de mulți îngeri încât nu putem să ne închipuim numărul lor. Astfel, avem prezente de la tabere de îngeri (Gen 32, 1-2) și până la zeci de mii și milioane de îngeri (Dn 7, 10; Ev 12, 22; Ap 5, 11). În Noul Testament se vorbește despre o anumită oaste a îngerilor (Lc 2, 13) și despre o legiune de îngeri (Mt 26, 53). Prin urmare, Sfinții Părinți sunt de părere că numărul ființelor cerești este neînchipuit de mare.

Sfântul Dionisie Areopagitul este primul părinte al Bisericii care vorbește cu exactitate despre o anumită ierarhie cerească. Ulterior, alți mari teologi au tratat despre ierarhia cerească, aflându-se în perfectă conformitate cu învățăturile primare ale Sfântului Dionisie. De fapt, Dionisie nu face altceva decât să ne

prezintă o ierarhie revelată de însuși Sfânta Scriptură. Așa se face că avem serafimi (Is 6, 2), heruvimi (Gen 3, 2), tronuri (Col 1, 16), domnii (Ef 1, 21), puteri și stăpâniri (Rom 8, 38), începătorii (Ef 1, 21), arhangheli (Tes 4, 16) și îngeri (Tob 5, 4)¹⁶. Prin această ierarhie ne este ilustrat faptul că Dumnezeu strălucește atât în lumea noastră, cât și în lumea nevăzută.

Pe baza Sfintei Scripturi, Dionisie a formulat conceptul celor 9 trepte îngerești, care sunt dipuse în trei, a câte trei rânduri.¹⁷ Această structură a fost necesară pentru că îngerii superiori, care sunt și cei mai apropiați de Dumnezeu, trebuie să le fie celor inferiori călăuzitori în taine pentru a-i apropia de Dumnezeu „în iluminare și împărtășire”, astfel încât fiecare treaptă este responsabilă de cea mai inferioară.¹⁸

Prima triadă

Prima triadă din ierarhia cerească este compusă din serafimi, heruvimi și tronuri. Aceasta este considerată ca fiind cea mai măreață, fie că dorim să ne raportăm la celelalte două triade, fie că ne raportăm la orice putere „văzută creată de Dumnezeu”¹⁹. Pentru că această triadă se află cel mai aproape de Creator, principala lor activitate este aceea de a-l adora pentru veșnicie, astfel că nu au o interacțiune directă cu oamenii.

¹⁶ Idem, *Dumnezeu și Îngerii în viziunea Sfinților Părinți*, ed. Credința și viața în Hristos, Zalău, 2021, pp. 104-105.

¹⁷ SERAFIM al Dmirovului, *Despre îngeri*, ed. Sofia, București, 2013, p. 30

¹⁸ FLOREA Petroniu, *Dumnezeu și Îngerii în viziunea Sfinților Părinți*, p. 105.

¹⁹ *Ibidem*, p. 120.